

BİR İLETİŞİM ORTAMI OLARAK İNTERNET

T. Volkan Yüzer*

ÖZET

İletişim alanında büyük gelişmelerin yaşandığı yirminci yüzyılda ortaya çıkan iletişim araçlarından biri de internettir. İnternet, 1990'lı yıllardan sonra dünya çapında büyük bir yayılma göstermiştir. 2000'li yılların başında ise dünya çapında hemen herkesin bildiği bir kavram haline gelmiştir. Şüphesiz her iletişim aracı gibi internetin de kendine özgü iletişim özellikleri vardır. Yapılan araştırmada bu iletişim ortamının kullanılma amaçları, iletişim özellikleri ve iletişim şekli incelenmiştir. Bu sayede internet ortamının temel iletişim özelliklerinin saptanmasına çalışılmıştır. Sonuçta internetin araştırmadan eğlenceye geniş bir kullanım yelpazesi sunması, demokratik olduğu kadar anarşist bir iletişim ortamına sahip olması ve etkileşimli iletişime olanak sağlaması gibi özellikleri olduğu görülmüştür.

Anahtar sözcükler: İnternet, iletişim ortamı, kullanım amacı, iletişim özelliği, iletişim şekli.

THE INTERNET AS A COMMUNICATION ENVIRONMENT

ABSTRACT

One of the communication media appeared in the twentieth century in which important developments occurred about communication field is the Internet. The Internet began to spread out around the world after 1990's. It has been a commonly known concept with the years of 2000's. The Internet has some characteristics like the other communication media. In this study, the usage aims, communication characteristics and styles of the Internet environment has been searched. Therefore, in this study, the basic communication features of the Internet is established as well. In conclusion, it is determined that internet serves a wide usage spectrum from research to entertainment, have an anarchist communication as possible as democratic and enables interactive communication.

Keywords: The Internet, communication environment, usage aim, communication characteristics and styles.

114

GİRİŞ

2000'li yılların başlarında, ırkları, dinleri, milliyetleri ne olursa olsun, dünya çapında büyük, küçük, onaylayan veya onaylamayan, neredeyse bütün insanların tanıdığı olduğu bir kavram insanlığın bilgi dağarcığı içinde yerini almıştır. Bu kavram internettir. Gerekli teknik donanım ve bağlantı olanağına sahip olan herkese kullanım ve iletişim olanağı sunan internet.

Gelişme sürecine bakıldığında internetin, 1950'li yıllardan sonra yaşanan çeşitli gelişmeler sonrasında ortaya çıktığı görülür. 1957 yılında Sovyetler Birliği uzaya ilk yapay uyduyu yolladıktan sonra, Amerika Birleşik Devletleri tarafından buna tepki olarak DARPA (Savunma İleri Düzey Araştırma Projeleri Kurumu) kurulmuştur (Çağiltay 1996: 6). Temel amaç bu devleti askeri alandaki bilim ve teknoloji gelişiminde öne geçirmektir. 1960'lı yılların ortalarında ilk bilgisayar ağı çalışmasına (APRANET) maddi destek ve olanak sağlayan kurum da adı geçen bu kuruluş olmuştur (Çağiltay 1996: 6). Böylece sonraki yıllarda internet olarak anılacak iletişim ortamının temelleri de atılmıştır. Takip eden yıllarda

gerek teknik, gerek içerik anlamında yaşanan çeşitli gelişmeler ışığında, internet özellikle 1993 yılından sonra büyük bir ivmeyle gelişmeye ve dünya çapında yayılmaya başlamıştır (Kollock ve Smith, 1999: 3).

Bilindiği gibi, yirminci yüzyıl iletişim alanında önemli gelişmelerin yaşandığı bir dönem olmuştur. Sanayi devriminden sonra yaşanan teknolojik gelişmeler üç döneme ayrılmaktadır. Birinci ve ikinci teknolojik gelişmelerin belirleyici öğeleri olarak kullanılan enerji türleri ve bunların özellikleri gösterilirken, üçüncü teknolojik gelişmede ise belirleyici öğe bilgi ve bilgiyi iletmek olarak gösterilmektedir (Şaylan 1995: 110). Bu bağlamda, özellikle 1990'lardan sonra, üçüncü teknolojik dönemin belirleyici öğesinin içinde internet de yerini almıştır.

Neredeyse bütün insanlığın tanıdığı bir kavram haline gelmesi, üçüncü teknolojik dönemin belirleyici öğelerinin içinde yer alması, internetin önemini de vurgulayan durumlardır. Bütün bunların yanında, bilgi toplumu kavramından bahseden yazıların içinde de, bu toplumun önemli araçları olarak gösterilen bilgisayarlar ve internete

* Yrd. Doç. Dr., Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi

Bir İletişim Ortamı Olarak İnternet (114-120)

rastlamak mümkündür (Örn.: Drucker 1994, Mutlu, 1999).

Şüphesiz, internet de bir iletişim aracı olarak, telefonda televizyona, gazeteden radyoya, diğer bütün iletişim araçlarının sahip olduğu kendine has bazı özelliklere sahiptir. Bu özelliklerin ortaya çıkarılması sayesinde, yirmibirinci yüzyılın daha ilk yıllarında herkes için tanıdık bir kavram haline gelen internetin iletişim açısından hangi potansiyellere sahip olduğunun ortaya çıkarılmasının mümkün olacağı söylenebilir. Bir iletişim ortamı olarak interneti incelerken, onun kullanım amaçlarının, internet ortamının iletişim özelliklerinin ve internet aracılığıyla yapılan iletişimin temel özelliklerinin ortaya çıkarılmasının internetin iletişim potansiyelinin daha iyi anlaşılmasına olanak sağlaması mümkündür.

İNTERNET İLETİŞİMİNİN KULLANIM AMAÇLARI

1999 yılında, Survey.net tarafından, internet kullanıcılarının katılımı ile yapılan araştırma sonucunda, internetin kullanım amaçları dokuz temel başlık altında sıralanmıştır (tekadres.com). Bu başlıkları kullanım oranı yüksek olan amaçlar oluşturmaktadır (Tablo 1). Kullanım oranları düşük olan amaçlar ise "Diğer" başlığı altında toplanmış ve bunlar belirtilmemiştir. Araştırma global olarak yapılmış, bir ülkeyle sınırlı kalmamıştır.

Yukarıdaki çalışmada "Diğer" başlığı altında

toplanmış amaçların neler olduğunu bulabilmek için konuyla ilgili yapılmış başka araştırmalar incelenebilir. Örneğin, Ankara Sosyal Araştırmalar Merkezi (ANAR) tarafından yapılmış, Türkiye'deki internet kullanımıyla ilgili bir çalışmada (Tablo 2), internet kullanım amaçları 14 başlık altında toplanmıştır (medyakronik). İki araştırma karşılaştırıldığında, iş aramak, bankacılık işlemleri yapmak gibi başlıkların ilk çalışmada görülmediği, dolayısıyla bunların dünyada düşük yüzdeli kullanım amaçları arasında olduğu ileri sürülebilir. Sonuçta, biri dünya çapında, biri yerel olarak yapılmış iki çalışmadan ortaya çıkan verilerin, internetin insanlar tarafından genel kullanım amaçlarını belirttiği söylenebilir.

Tablo 2'de görülen "sörf yapmak", genellikle internetle yeni tanışan kullanıcıların (newbie), internet sayfaları arasında dolaşmalarını, bir sayfadan diğerine geçmelerini ifade edebilir (Kadow's Internet Dictionary). Ancak, sadece yeni kullanıcılar değil, bütün kullanıcılar, zaman zaman sayfalar arasında dolaşabilir, sörf yapabilirler. Dolayısıyla, internetteki "sörf yapmak" teriminin, bir dalgadan öbürüne geçilen gerçek sörfün bir metaforu olduğu söylenebilir. İnternette dalgaları sayfalar oluşturmaktadır. İnternet sörfünün hızı ise kullanıcının sayfalar arasında geçişine göre değişmektedir. Bu kullanımın, diğer kullanım amaçları arasında farklı bir yeri olduğu ileri sürülebilir. Bu iki şekilde açıklanabilir. İlk olarak, kullanıcı sörf yaparken, herhangi bir amaç gütmeksizin sayfalar arasında gezinebilir. Bu amaçsızca gezinme sırasında sayfalar arasında ilgisini

1	İletişim	6	Online Chat (Sohbet)
2	Araştırma	7	Online Alışveriş
3	Eğitim	8	Newsgroups (Haber Grupları)
4	Oyun/Eğlence	9	Kişisel Web Sayfası
5	Haberler/Finansal Bilgiler	10	Diğer

Tablo 1. Dünyada internetin en fazla kullanıma amaçları.. (tekadres.com)

1	Bilgi Almak	8	Ticari Yaşamı İzlemek
2	Oyun/Eğlence	9	Sörf Yapmak (surfing)
3	Chat Yapmak	10	İletişim
4	Gazete Okumak	11	Bankacılık İşlemleri
5	İş için	12	Alışveriş
6	Araştırma Yapmak	13	İş aramak
7	Mail, Yazışma	14	Ekonomi, Borsa Haberleri

Tablo 2. Türkiye'de internetin kullanıma amaçları.. (medyakronik)

çeken konuların, kullanıcıyı bir amaca yönlendirmesi mümkün olabilir.

Örneğin, kullanıcı, bir sayfada ilgilendiği bir hobi ile ilgili bilgilere rastlayabilir ve bununla ilgili konulara, sayfalara yönelebilir. Bu durumda kullanımın, bilgi alma veya araştırma amaçları altına girmesi mümkün olabilir. Sörf yapmak, yukarıda belirtilen kullanım amaçlarının herhangi birine doğru kullanıcıyı yönlendirebilir. İkinci olarak ise, herhangi bir amaç hakkında bilgi edinmek, bilgi toplamak için sörf yapılabileceği söylenebilir (NetLingo: The Internet Dictionary). Örneğin, kullanıcı yeni bir iş bulmak için internet sayfaları arasında gezinebilir. Dolayısıyla, sörf yapmak, bir kullanım amacı olarak ele alınabileceği gibi, bir kullanım şekli olarak da ele alınabilir.

Kullanıcılar, çeşitli programları veya müzik parçalarını bilgisayarlarına yüklemek gibi amaçlar için de interneti kullanabilirler. Bu gibi amaçlar yukarıda belirtilen amaçların alt kullanım amaçları olarak ele alınabilir. Örneğin, bir kullanıcının bir programı yüklemesindeki amacı eğlence amaçlı olabilir. (Program oyun programı olabilir). Başka bir kullanıcı ise bilgisayarında varolan çeşitli programları güncellemek için yükleme yapabilir. Bu da iletişim başlığı altında incelenebilir. Kullanıcıların kendi amaçları doğrultusunda internet ortamını kullanabilmeleri birkaç şekilde olabilmektedir. Bunlar ise web sayfalarını, e-mail ve sohbet (chat) ortamlarını kullanmak olarak üçe ayrılabilir (Estabrook 1997). İstenilen web sayfalarına, konulara, kullanıcılara rahatça ulaşabilmek için arama motorları (search tools) yardımcı olarak kullanılabilir. Google, Yahoo, Altavista gibi birçok arama motoru internet sayfalarına, diğer kullanıcılara, gruplara erişim için kullanıcılara hizmet etmektedir.

İNTERNET ORTAMININ İLETİŞİM ÖZELLİKLERİ

İnsanların çeşitli amaçlar için kullandıkları internet ortamı, süper bilgi otoyolu (information superhighway), ağ ("the Net" veya "the Web"), siberalem (cyberspace) gibi isimlerle adlandırılmaktadır (Kollock ve Smith 1999: 3). Hangi isimle adlandırılırsa adlandırılınsın, internet ortamı, kullanıcılarına iletişim olanağı veren bir dünya sunmaktadır.

Bu iletişim dünyasını kimin kontrol ettiği sorusuna verilebilecek tek bir cevap yoktur. Dolayı-

ıyla, internetin yönetim yapısı açısından merkezi olmadığı söylenebilir. Buna rağmen, internetle ilgili bazı kararları hayata geçiren kuruluşlar da vardır. Örneğin, İnternet Society (ISOC), internet aracılığıyla bilgi sunumunu geliştirmek için kurulmuş gönüllü bir kuruluştur. Farklı çeşit bilgisayarların birbiriyle iletişim kurabilmeleri için standart yöntemleri geliştirmek ISOC'un çalışmalarından biridir (Shelley 1997: 19,20). Government systems Inc. (GSI) internette adreslemeyle ilgili servisleri sunarken, İnternet Activiti-es Board (IAB) acil problemleri gidermeye ve gelecekteki internet teknolojisini geliştirmeye çalışır (Çağiltay 1996: 17). Bu kurumlar gibi internetin bazı hayati özellikleri konusunda çalışan daha başka kurumlar da vardır. Dolayısıyla interneti kontrol eden tek bir merkez olmamakla beraber, bazı fonksiyonların yönetimi açısından merkezi kuruluşların varlığından sözedilebilir. Bu kuruluşların daha çok internetin teknik olarak gelişimiyle ilgilendiği de söylenebilir. Bu durumda, iletilerdeki içerikleri merkezi olarak denetleyen bir kuruluşun olmadığı görülebilir.

Merkezi bir kontrol mekanizmasının olmadığı internet ortamının, dünyada ulaşamayacağı bir noktanın varlığından söz etmek de güçtür. İnternet, Antartika'dan, Afrika'nın balta girmemiş ormanlarına kadar her yerde gerekli teknik donanım sahip kullanıcılara kendi ortamını sunabilmektedir. Hatta, son zamanlarda uzay mekiklerinin dahi internet bağlantısına sahip oldukları düşünülürse (Çağiltay 1996: 4), internet ortamının dünya ile sınırlı kalmayıp, uzaya dahi ulaştığı söylenebilir. Gerekli teknik donanım olarak, internet ortamına giriş kapısı olan bilgisayarlar kastedilmektedir. Bunun yanında, ortama ulaşmak için ikinci bir basamak olarak, internet bağlantısının kurulması gerekmektedir. 2000'li yıllardan sonra internet ortamına ulaşmak için sadece bilgisayarlar değil, başka teknolojiler de kullanılmaya başlamıştır. Kullanıcılar cep telefonları veya televizyonlarından dahi internete ulaşabilmektedirler. Cep telefonları ile ortama ulaşmak için WAP teknolojisi kullanılmaktadır. Televizyonlar ile internet ortamına ulaşmak için ise çoğunlukla STB-set top box (set üstü aparat-decoder) adı verilen cihazlar kullanılmaktadır. Bu sayede bilgilerin, televizyon ve telefon aracılığıyla kurulan iki yönlü iletişim sayesinde diğer kullanıcılara ulaştırılması mümkün olmaktadır (Durmaz 1999: 355). Örneğin, Türkiye'de Digi-türk adlı kuruluş, kurduğu sistem sayesinde kullanıcılara televizyondan bankacılık hizmetleri ve e-mail hizmetleri gibi internet servislerinin kulla-

Bir İletişim Ortamı Olarak İnternet (114-120)

nımına olanak sağlamaktadır.

Tek bir yönetim merkezinin olmaması, dolayısıyla tek bir denetleme merkezinin olmaması ve dünya çapına yayılması, internetin, bu ortamla iletişim kuran kullanıcılara, iletişim açısından büyük bir özgürlük sağladığı söylenebilir. Sadece bilgisayarlar değil, cep telefonu, televizyon gibi araçlarla da bu ortama ulaşabilmelerinin, özgürlüklerini daha da arttırdığı söylenebilir. Örneğin kullanıcılar e-maillerinde istediklerini yazıp, istedikleri kişilere düşüncelerini yollamakta büyük bir serbestliğe sahiptirler. Sınırsız olan düşüncelerini, sınırsızca istedikleri kişilerle paylaşabilirler. İlgilendikleri alanlarla ilgili sohbet ortamlarına katılıp sadece söylenenleri dinlemek veya istedikleri zaman tartışmalara katılmak, kullanıcıların kendi tercihlerine kalmıştır (McDougle 1999). İnternet sayfaları arasında (web pages) siyaset, cinsellik, şiddet, sağlık veya hobi gibi istedikleri konu hakkında dolaşmak da kullanıcıların tercihlerine kalmıştır. Dolayısıyla, internetin dünya üzerindeki en özgür ve demokratik iletişim ortamlarından birini sunduğunu söylemek mümkündür.

Ancak, bu özgürlüğün bazı problemleri de beraberinde getirdiği ileri sürülebilir. Örneğin, internet dünya çapında yaygınlaşırken, ülke sınırlarını da yok etmiştir (Çağiltay 1996: 20). Bir ülke için ahlak, politika, ticaret veya kültür gibi başlıklar açısından sakıncalı veya yayımlanması yasak olan bazı konular, başka bir ülke açısından serbest olabilir. Kullanıcılar ise yasak dinlemeden bu konulara rahatça ulaşabilirler. İnterneti yöneten tek bir kurumun bulunmamasının, bu tür durumlarda herhangi bir kısıtlamanın yapılmasının zorluğunu artıran bir faktör olduğu söylenebilir. Bunun yanında küçük çocukların aşırı şiddet veya cinsellik içeren sayfalara erişmeleri ve bunlardan etkilenmeleri gibi durumlar da ortaya çıkabilir. Bu gibi durumlarda bazı yerel kontrol mekanizmalarının varlığından sözedilebilir. Örneğin, bir üniversite kendi ağından hangi konuların kullanılabileceğini denetleyebilir. İzin verdiği konular dışında başka internet sayfalarına erişimi engelleyebilir (Shelley 1997: 20). Benzer şekilde aileler de küçük çocukların evlerindeki bilgisayarlardan çeşitli konulara ulaşmalarını engelleyebilirler. Bu da toplum içi denetleme mekanizması olarak adlandırılabilir. Ancak, bu tür sınırlamaların da sadece bir noktaya kadar geçerli olacağı söylenebilir. Çünkü, bir kullanıcı, kendisini sınırlayan bir ortamın dışında, başka bir ortamdan ağa bağlanma şansına her zaman sahip olabilir.

Bu gibi özellikleri sayesinde, internetin özgür ve demokratik olmasının yanında, "anarşist" bir yapısının, bu tür bir özelliğinin olduğunu da söylemek mümkündür.

İnternet ortamındaki iletişim özgürlüğü, bazı iletilerde dezenformasyon gibi durumları da ortaya çıkarabilir. Dezenformasyon, yanlış bilgilendirme olarak tanımlanabilir (Postman 1994: 119). Herhangi bir konu hakkında iletiyi yayan bir kişi (özellikle e-mailden), veya konu hakkında bir web sayfası hazırlamış bir kişi, çeşitli nedenlerden dolayı bilerek ve isteyerek diğer kullanıcıları yanlış bilgi vererek, yanlış yönlendirebilir. Kullanıcıların bu gibi yanlış yönlendirmelerden sakınmalarını sağlamak için, sadece bir kaynaka sınırlı kalmayıp, birçok kaynaktan konu hakkında bilgi edinmeleri yeterli olabilir. İnternet ortamının ise birçok kaynağı içinde barındırdığı gözönüne alınırsa, bu ortamda yapılacak bir tarmanın dahi yeterli olacağı söylenebilir. Dolayısıyla, internet ortamının kendi içinde varolan dezenformasyonları kendisinin yokedebileceği ileri sürülebilir. Ancak, bunun için kullanıcıların duyarlılıkları gerekmektedir.

Bir başka konu da bir kişinin özgürlüğünü bir başka kişinin kısıtlaması olarak ortaya çıkabilir. İnternet ortamını her kullanıcının aynı kapasitede kullanmaya yetkin olmadığı söylenebilir. Bilgisayar sistemini gerek yazılım, gerek donanım olarak çok iyi bilen ve bilgilerini internet ortamında çeşitli amaçlar doğrultusunda kullanan kişilere hacker adı verilmektedir (NetLingo: The Internet Dictionary). Bu kullanıcılar internet sayfalarının yazılı olduğu programların içine girip, sayfalardaki bütün içerikleri değiştirebilirler. Bazı siteler ciddi anlamda şifreleme sistemleri gibi sistemlerle korunsun da hacker'ların bunları geçmesi olasıdır. Program dilini çok iyi bilen kullanıcılar ise çeşitli virüs programları geliştirip bunları diğer kullanıcıların adreslerine gönderip, onların bilgisayarlarına yazılım anlamında ciddi zararlar verebilirler. Bu tür problemler, internetin iletişim ortamını kullanan herkesin başına gelebilir. Böyle saldırıları önlemek için lokal olarak anti-virüs programları kullanılabilir. Bu tür uygulamaların da internetin "anarşist" tavrını ortaya çıkaran uygulamalara örnek olduğu söylenebilir.

Bir kullanıcının teorik olarak internet ortamında bulunan bütün sitelere, bütün kullanıcılara ulaşması mümkündür. Ancak, bu durum o kullanıcının ulaştığı herkesi, her siteyi anlayabileceği an-

lamına gelmeyebilir. Burada lisan sorununun ortaya çıktığı görülebilir. Eğer kullanıcı x dilini konuşuyorsa, ulaştığı kişi veya sitede ise kullanıcının bilmediği bir y dili sözkonusuysa, bu durumda iletişimin, bilgi akışının sağlanamayacağı söylenebilir. Dolayısıyla, kullanıcıların çoğu için, internetteki iletişim akışının tamamının anlaşılır olamayacağı ileri sürülebilir. İnternet ortamında bu sorun için de çeşitli alternatifler getirilmeye çalışılmıştır. Örneğin, herhangi bir internet sayfası, sadece tek bir dil olarak değil, birkaç dil olarak hazırlanabilmektedir (Lowe, 2000).

İtalyanca olan bir sayfa, İngilizceye de çevrilebilmektedir. Bu durum da kullanıcıların internet dünyasında daha fazla iletişim potansiyeli kazanmaları açısından önemlidir. Diğer diller arasında İngilizcenin iletişim dili olarak daha baskın olmasının (Çağıltay 1996: 21) bu dili bilen kullanıcılar için avantajlı bir durum yarattığı söylenebilir.

İnternetin iletişim açısından önemli özelliklerinden biri olarak, bu ortamda vücut dilinin kullanılmaması gösterilebilir (Baker 1999, McDougale 1999). İnternet ortamının e-mail kullanımlarında, çeşitli tartışma ve sohbet gruplarında insanlar birbirlerini görmeden iletişim kurmaktadır. Bu kullanımlarda birbirlerine duygularını iletme için ise bu ortamda ortaya çıkan özel bir iletişim şekli yaygın olarak kullanılmaktadır. Bunlara duygu ikonları (emoticons) adı verilmektedir (McDougale 1999, Küçük ve Bulut 2000) Duygu ikonları bilgisayar klavyesi yardımıyla, neredeyse bütün duyguları, davranışları internet aracılığıyla canlı olarak sohbet edilen ya da gönderilen elektronik mektubu okuyacak birine aktarmaya yarayan ikonlardır (Küçük ve Bulut 2000). En çok kullanılan duygu ikonlarından biri gülümseyen bir yüzdür [:-)]. Bu ikonların önemli özelliklerinden biri de çoğunun yanlamasına bakıldığında anlaşılabilmesidir.

İNTERNET ORTAMINDAKİ İLETİŞİM ŞEKLİ

İnternet kullanıcıları, bu ortamda iletişimi etkileşimli olarak kurmaktadır. "Etkileşimli (interactive)" kelimesi "birbirini etkileyen" anlamına gelmektedir (Redhouse 1974: 513, The Grolier International Dictionary 1986: 683). Dolayısıyla, etkileşimli iletişim kavramının içinde iki yönlü iletişimin varlığından sözedilebilir. İki insanın karşılıklı olarak konuşması etkileşimli iletişime örnek olarak verilebilir. Aynı kelimeye bilgisayar ortamlarında kullanılan özel bir anlam da

yüklenmektedir. Bu özel anlama göre kelime, kullanıcının bilgisayar programlarını çalıştırabilmesi için klavye ve ekranı kullanarak bilgisayarla doğrudan iletişime geçmesini belirtmektedir (Collins Cobuild English Language Dictionary 1994: 760). Bu bağlamda, etkileşimli iletişimin sadece canlılar arasında değil, insan-makine iletişiminde de (özellikle bilgisayar-temelli kullanımlarda) kurulabildiği görülmektedir.

İnternet ortamı, her ne kadar bilgisayar-tabanlı bir ortam olsa da, burada sözedilen etkileşimli iletişim kavramının, bilgisayarlar için yüklenen özel anlamdan daha farklı olduğu söylenebilir. Özel anlam olarak etkileşimlilik, bilgisayar programlarını çalıştırmak için insan ve bilgisayar arasında kurulan iki yönlü iletişimi ifade etmektedir. İnternet ortamında ise, bu ortamı bilgisayarda çalıştırdıktan sonra da etkileşim devam etmektedir. Bu etkileşim iki farklı noktada incelenebilir. Birincisi, kullanıcıların internet sayfaları arasında gezip, bu sayfalardan beğendiklerini daha detaylı incelemeleri, sayfaların onları kendi içlerindeki bağlantı noktalarıyla başka sayfalara göndermesi gibi durumlarda kurulan iki yönlü iletişim şeklindedir. Her internet sayfası bir program gibi düşünülürse, kullanıcının sayfalar arasında gezerken kurduğu iletişim şeklinin insan-makine arasındaki iki yönlü iletişim şekline uyacağı söylenebilir. Dolayısıyla bu durumda yukarıda açıklanan bilgisayar kullanıcıları için etkileşimlilik kavramının bu uygulamayı içine alacağını söylemek mümkündür. Ancak, interneti diğer kullanım şekillerinde, e-mail göndermede ve canlı sohbetlere katılmada makineler, bilgisayarlar sadece iletici rolünü üstlenmektedirler. Bu da ikinci başlık olarak ele alınabilir. Bu kullanım şekillerinde, özellikle canlı sohbetlerde insanlar makineler ile değil birbirleriyle anında internet ortamının içinde iletişim kurmaktadır (Estabrook 1997: 105, Wellman ve ark 1996: 211, 238). Dolayısıyla, internet ortamındaki etkileşimli iletişim, insan-insan ve insan-makine etkileşimi olarak iki başlık altında incelenebilir.

"Kullanıcı" (user) kelimesi, hem bilgisayar kullanan, hem internet ortamlarına giren kişileri ifade etmektedir (NetLingo: The Internet Dictionary). İnternet ortamına giren kişilerin neden "kullanıcı" olarak adlandırıldıklarının temelinde de etkileşim kavramının olduğu söylenebilir. Bu durum radyo ve televizyon ile karşılaştırılarak açıklanabilir. Radyoyu dinleyen kişilere "dinleyici" denmektedir, çünkü radyo sadece kulağa hitap eder. Televizyonda ise kişi "izleyici" konu-

muna yükselir, çünkü işitselliğin yanına görsellik de eklenmiştir. İnternet ortamında ise işitsellik ve görselliğin yanına bir özellik daha eklenebilir ki, bunun da kullanım olduğu söylenebilir. Radyo ve televizyonda tek yönlü iletişim (sunumdan, programdan dinleyicilere ve izleyicilere) başatken, internet ortamında iki yönlü iletişim başattır. Bir kişi radyo veya televizyonu açtıktan sonra, iletilerin ona hazır olarak gelmesi sözkonusudur. Daha başka bir şey yapmaya ihtiyacı yoktur. Ancak, aynı kişi internet ortamına girip beklerse (örneğin bir internet sayfasını açıp beklerse), devamında hiçbir şey olmayacaktır. Kişinin iletilere ulaşabilmesi için bu ortamı yönlendirmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, interneti kullanması gerektiği söylenebilir. Dolayısıyla, kişi "kullanıcı" olmalıdır. Bu sayede kendisini hazır bekleyen birçok internet sayfasına ve sohbet ortamındaki kişilere ulaşması, istediği kişilere e-mail yollaması mümkün hale gelecektir.

SONUÇ

Görüldüğü gibi internet, araştırmadan iletişime, bankacılık işlemlerinden iş aramaya kadar bir çok açıdan kullanım imkanına sahiptir. Kullanıcılarına etkileşimli iletişim olanağı sunan internet, sayfaları, sohbet ortamları ve e-mail kullanımlarıyla, özellikle bilgisayar aracılığıyla olmak üzere, cep telefonları ve televizyonlar aracılığıyla da ortamına, dünyasına katılımı sağlamaktadır. Eğer internet bir sahne oyunu olarak ele alınırsa, onun tiyatro salonlarını yukarıda sayılan üç aracın oluşturduğu söylenebilir.

İnternetin önemli özelliklerinden biri de özgür ve sınır tanımayan bir iletişim olmasıdır. Bu iletişim ortamının, hem iletilerdeki içerikler, hem dünyada ulaşamayacağı yer olmaması açısından sınır tanımadığı söylenebilir. İnsanlar, bu iletişim ortamı sayesinde dünyanın herhangi bir yerindeki bilgilere ve insanlara anında ulaşabilmektedirler. Bu da, küresel köy kavramı açısından da internetin önemli bir yeri olduğunu göstermektedir. Küresel köy kavramının yaratıcısı McLuhan bazı araçlar için şu tanımları yapmıştır (Akt. Doherty 1995); telefon: duvarları yıkan ses, fotoğraf: duvarları yıkan müze, sinema, radyo ve televizyon: duvarları yıkan sınıflar. Bu aşamada McLuhan'ın düşüncelerine kısa bir ekleme daha yapılabilir. İnternet: duvarları yıkan etkileşimli iletişim.

Özellikle 1993 yılından sonra dünya çapında git-tikçe yaygınlaşmaya başlayan internet dünyasına

(Kollock ve Smith 1999: 3) insanların katılımı ise günden güne artmaktadır. 1998 yılında 95 milyon olan kullanıcı sayısının 2003 yılında 350 milyona ulaşacağı tahmin edilmektedir (Tekadres.com). Devam eden yıllarda bu sayının yükselerek artacağı söylenebilir. Dolayısıyla bir iletişim ortamı olarak internetin, daha çok kullanıcıya hizmet edeceği ve daha çok kullanıcıyı sınırsız ortamına katacağı gözlenmektedir.

KAYNAKLAR

- Baker C (1999) Entering the New World, <http://www.suite101.com>.
- Collins Cobuild English Dictionary (1994)
- Çağiltay K (1996) İnternet, Metu Press, Ankara.
- Doherty ME (1995) Marshall McLuhan Meets William Gibson in Cyberspace, CMC Magazine, September.
- Drucker PF (1994) Yeni Gerçekler, Birtane Karanakçı (çev), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.
- Durmaz A (1999) Dijital Televizyonun Temelleri, Anadolu Üniversitesi, Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayını, Eskişehir.
- Dünyada ve Türkiye'de İnternet Kullanıcıları, Tekadres.com, <http://www.tekadres.com>
- Estabrook N (1997) Teach Yourself the Internet in 24 Hours, Sams Publishing, Indianapolis.
- İnternet Kullanımı, Medyakronik, <http://www.medyakronik.com/arsiv/>
- İnternete Bağlanma Amaçları, Tekadres.com, <http://www.tekadres.com>
- Kadow's Internet Dictionary, <http://www.msg.net/kadow/answers>
- Küçük B ve Bulut I (2000) İnternet Cinlikleri, Oğlak Yayıncılık, İstanbul.
- Lowe R (2000) What's so Special About the Internet, <http://www.suite101.com>.
- McDougle DJ (1999) Everything You Always Wanted Know About Communication. <http://www.suite101.com>.
- Mutlu E (1999) Televizyon ve Toplum, TRT Genel Sekreterlik Basım ve Yayım Müdürlüğü Ofset Tesisleri, Ankara.
- NetLingo: The Internet Dictionary, <http://www.netlingo.com>
- Postman N (1994) Televizyon: Öldüren Eğlence, Osman Akinhay (çev), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- RedHouse (1974)
- Shelley J (1997) The Internet and World Wide Web Explained, Bernard Babani (publishing) Ltd., London.

Smith M ve A Kollock P (1999) *Communities in Cyberspace*, P. Kollock, M.A. Smith (eds), *Communities in Cyberspace*, Routledge, London and New York.

Şaylan G (1995) *Değişim, Küreselleşme ve Dev-*

letin Yeni İşlevi, İmge Kitabevi. Ankara.

The Grolier International Dictionary (1986)

Wellman B, Salaff J ve Garton L (1996) *Computer Networks as Social Networks*, *Annual Review of Sociology*. ■